

NYUGATI HATALMAK ÉS JUGOSZLÁVIA FELBOMLÁSA

Könyvismertető

VJOSA MUSLIU *

The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia (Európa órája: Nyugati hatalmak és Jugoszlávia felbomlása). Josip Glaurdic. Yale University Press: New Haven, London. ISBN 978-0-300-16629-3.

Josip Glaurdic „*Európa órája: Nyugati hatalmak és Jugoszlávia felbomlása*” című könyve kezdetben egy olyan olvasmányra invitál, amelyben az Európai Unió szerepét vizsgálja a föderáció felbomlásának tekintetében. „Ez Európa órája...” – egy az Európai Tanács külügyi tanácsának korábbi elnöke, Jacques Poos által említett mondat a korábbi, válság szélén álló Jugoszláviában – egyfajta szólássá vált, hogy szimbolizálja az iróniát, amellyel az Unió nem tudta közvetíteni Jugoszláviába szupranacionális tetteit. Azonban könyv általánosságban inkább Jugoszlávia belső dinamikájára fókuszál: fejlődésekre és fejlesztésekre, amelyek politikai változásokhoz vezettek, nem fordít különös figyelmet az Unió válságkezelő módszerére. A könyv szemben áll a nyugati felelősség Jugoszláviába, az Egyesült Államokból az Európai Tanácsba való átvitelével, amely néhány szerző számára lomhaságra vall, mások szerint viszont geopolitikai és biztonsági okok bizonyítják. A politikai események a korábbi Jugoszláviában sokakra meglepetésszerűen hatottak, akiknek még mindig a Tito-féle virágkor élt képzeletükben. Sok szerzővel szemben, különösen azokkal, akik államtudományi tapasztalattal rendelkeznek, amikor az Európai Unióról írnak – Jugoszláv kapcsolatok hajlamosak az Uniót egy az egyesült hatalmak központjává felfogni, feltételezve egy jól alapított és létrehozott együttes európai pozíció létezését - ahelyett, hogy az Európai Uniót összhangjában (vagy nem egyesült állásában) szemlélné, Josip Glaurdic a diplomáciai tevékenységeket és a Franciaország és Németország közti hatalmi egyensúlyt helyezi középpontba, valamint kisebb mértékben említést tesz Nagy Britannia kapcsolatát a korábbi Jugoszláviával.

A könyv egy lenyűgöző, részletes összefoglalással rendelkezik Jugoszlávia felbomlásáról Tito elnök (szükséges és/vagy szimbolikus) halálától kezdve az 1992-es jogszerű felbomlásig. Politikai szereplők tízezreit, szociális és gazdasági faktorokat, valamint az elit szerepét, Szerbiában pedig az akadémia és média összetartását hozza felszínre. Milosevics hatalomra kerülése Szerbiában a nacionalizmus felerősödésével esett egybe, amelynek mintájára ezután más köztársaságok nacionalizmusa is megnövekedett. Ez egy társadalom-politikai valósággá vált Jugoszláviában, amit leginkább az emberek közti bizalom hiánya jellemezett. A kezdetben nem napirenden lévő Jugoszláviával és a válságkezelésre történő közös európai uniók pozíció hiányában, az Unió elhanyagolt abban, amiben külpolitikája leghíresebb sikeréről – megtartani a status quo-t. Az ismeretek hiányának köszönhetően, amit Glaurdic „Nyugati hatalmaknak” nevez a térségben, az EU igyekezett megtartani a status quo-t, jelezve, hogy az egyedülálló Jugoszlávia létezését meg kell tartani. Mindeközben az EU-n belüli frakciók egyértelműek voltak: Németország és Ausztria támogatta a felbomlást, míg Franciaország és a többiek ellenezték. Az EU kétértelmű beszéde, amely később téltenségig fajult, szabad kezet adott Milosevicsnek a Bosznia és Hercegovina elleni háborúban, amit Glaurdic az EU legnagyobb hibájának titulál.

* *Vjosa Musliu* PhD jelölt a belgiumi *Ghent Egyetem* Európai Uniók Tanulmányok Központjában. Doktori disszertációját az Európai Unió koszovói küldetéséről írja, az Európai Unió nyugat-balkáni kapcsolataira szakosodott. Ms. Musliu BA diplomát a New York Egyetem Nemzetközi kapcsolatok és Államtudomány szakán Tiranában, mesterit a leuveni Katholieke Egyetem Európai politika és államvezetés szakán szerzett.

Másrészt viszont a könyv egy nagyon jól érvelő elemzést kínál, amely gazdag és sokrétű adatok együttesén alapszik, melyek elsődleges és másodlagos forrásokból származnak, kiegészítve nem osztályozott CIA, valamint külföldi és nemzetközösségi hivatali dokumentumokkal, több mint 80 interjúval és médiaellenőrzéssel. Jelentős mennyiségű, körülbelül 200 lehallgatott beszélgetés Milosevics legközelebbi köreiből és a korabeli "nem hivatalos idézetei" egyedülálló módon adnak teljes képet. Nagyobb terjedelemben az irodalom a *beavatkozásokat* (civil vagy katonai) illetően végig euro-centrikus marad, mialatt a korábbi Jugoszláv ügyekről külföldi szerzők által írt irodalom (tudatosan vagy sem) hajlamos magában hordozni egyfajta *orientalizmust*, létrehozva egy „Balkanizáció” kategóriát a föderációban kibontakozó konfliktusok magyarázatára. Mivel közvetlen módon jártas a témában, Glaurdic a fejlesztéseket a nemzetállamok létrehozásának irodalmában és az államon belüli konfliktusok összefüggésében magyarázza. Kifejti hogyan térítette el a politikai elit a gazdasági problémákat (főként Szerbiában) a nacionalizmus és az idegengyűlölet fokozásával, a más köztársaságokban való értékpapírosítással, a „más” és az „ellenség” fogalmának létrehozásával, valamint a kisebbségek a föderációban való közreműködtetésével. Emellett a szerző a konfliktus dinamikáját geopolitikai szemszögből is megfigyeli, és inkább a folyamatok keveredését és eredményét is vizsgálja, mint hogy különálló változóként elemezné őket. A könyv egy beszámolót is nyújt a szerbiai belső politikai és identitásbeli küzdelmekről is, amely felett gyakran átsiklanak vagy homályba vesznek a fókuszpontban lévő vezető osztály miatt.

Másrészt viszont a könyvnek nem sikerül az Európai Unió nemzetek feletti funkcióját magában foglalnia. Miközben szerepét a politikai fejlesztések töredékével támasztja alá, a szerző koherensebb és átfogóbb is lehetett volna az elemzésben. Továbbá nem mélyül el a Milosevics által alkalmazott jogi változtatásokban az 1974-es Alkotmányt illetően (amellyel a megnövekedő autonóm hatalmak Koszovó számára lenullázták), melynek következtetései megmagyarázhatják és tartalmazhatják a föderáció törvényszerű felépítésének változásait és annak lépéseit. Összegzőként, ki kell emelnünk, hogy a könyv időkerete (1987-1992) megegyezik „Jugoszlávia felbomlásával” és annak jogszerű megsemmisülésével 1992-ben, miközben a felbomlásról szóló történet a mai napig befejezetlennek tűnik. Az olvasó számára hasznos lehetne egy kiterjedtebb elemzés a bomlás további szakaszainak megértéséhez, főként a macedóniai politikai válság, Montenegró függetlenedése és végül a koszovói válság elemzésével. Nagymértékben ez nem csak „kiegészíthette volna” a felbomlás teljes analízisét, de az átfogóbb megértést is elősegítené és kontextusukba helyezte volna az eseményeket.

Mindent összevetve a könyv egy különleges hozzájárulás az irodalomhoz három féle módon is. Elsőként, egy gazdag elemzést nyújt a különböző, a korábbi Jugoszláviát körülvevő politikai, gazdasági, szociális, identitásbeli és geopolitikai aspektusokról. A Jugoszláviáról írt történelmi-politikai számvetések a 90-es évek fejlesztéseit többnyire egy vákuumban vizsgálják, figyelmen kívül hagyva számos szociális, regionális és ideológiai dimenziókat, amiket Glaurdic fontolóra vesz. Másrészt, a könyv egy új tapasztalati bizonyítékkal járul hozzá az irodalomhoz elsődleges anyag formájában, mint például az osztályozott információ vagy a média felügyelése. Végül, a korábbi Jugoszláviáról írt munkák nagy részével szemben a szerző nagyon mély ismeretekről tesz bizonyosságot a területet illetően. A föderáción belüli kisiklás „Balkanizációs” jelenség alapján történő részletezése helyett Glaurdic a problémát inkább a számos gazdasági gondok és politikai súrlódások kihangsúlyozásával magyarázza, amelyekkel a terület szembenézett, akárcsak a növekvő nacionalizmussal és más geopolitikai tényezőkkel. A könyv elsősorban az európai uniós tudatosság és más nyugati hatalmak felismerésének hiányára mutat rá, valamint ennek jelentőségére a jugoszláv konfliktusok befejeződéséig.

(Fordította Horváth Benigna)

© DKE 2013.

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

*

Figyelem! *Kedves kutató!* Ha erre az írásunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Vjosa Musliu: Nyugati hatalmak és Jugoszlávia felbomlása (Fordította Horváth Benigna), *International Relations Quarterly*, Vol. 4. No. 3. (2013 őszi) 2 o. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*